Бруньковська Софія Тарасівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»;
науковий керівник:
Осадчук Наталія Володимирівна,
доцент кафедри фінансів обліку та економічної безпеки;
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

МОНЕТАРНІ ІНСТРУМЕНТИ РЕГУЛЮВАННЯ ЯК ЗАСІБ СТРИМУВАННЯ ІНФЛЯЦІЇ В УКРАЇНІ

Сучасна економіка України функціонує в умовах воєнного стану, масштабних фінансових викликів і структурних трансформацій. Різке зростання інфляції, девальваційний тиск на національну валюту та бюджетний дефіцит потребують ефективних заходів державного впливу на економічні процеси. За таких умов монетарна політика набуває особливого значення, адже саме вона спрямована на підтримання стабільності грошового обігу, контроль за інфляцією та збереження фінансової рівноваги в країні. Основною метою монетарного регулювання є забезпечення цінової стабільності та створення умов для сталого економічного розвитку.

Монетарні інструменти є основними засобами, за допомогою яких центральний банк впливає на грошову масу, вартість кредитних ресурсів, рівень інвестиційної активності та загальний попит в економіці. Вони дають змогу регулювати інфляційні процеси, стабілізувати валютний курс і забезпечувати передбачуваність фінансових рішень суб'єктів господарювання. В Україні реалізацією монетарної політики займається Національний банк України (НБУ), який використовує як прямі, так і непрямі методи впливу на фінансову систему.

До головних напрямів монетарного регулювання належать управління обліковою ставкою, проведення операцій на відкритому ринку, зміна нормативів обов'язкових резервів, валютні інтервенції, а також запровадження депозитних сертифікатів. Цими інструментами НБУ формує умови для підтримання рівноваги між грошовою пропозицією і попитом, стримуючи інфляційні очікування та забезпечуючи стабільність гривні.

Починаючи з 2022 року українська економіка зазнала суттєвих втрат, що призвело до підвищення інфляційного тиску. Внаслідок воєнних дій, руйнування логістичних ланцюгів і значного дефіциту бюджету інфляція у 2022 році сягнула 26,6%, натомість у 2023 році зусиллями НБУ її вдалося знизити до 12,9% [1]. Основними чинниками інфляції стали зростання виробничих витрат, брак товарів, підвищення тарифів і девальваційні очікування населення.

У відповідь НБУ застосував комплекс жорстких монетарних заходів. У червні 2022 року облікову ставку було підвищено до 25%, що допомогло знизити

споживчий попит і стабілізувати інфляційні очікування. Водночас валютний курс було зафіксовано на рівні 36,6 грн за долар США, що дало змогу уникнути паніки на ринку. Для вилучення надлишкової ліквідності активно використовувалися депозитні сертифікати з підвищеною дохідністю. НБУ також обмежив обсяги емісійного фінансування бюджету, що стало ключовим кроком у стримуванні інфляційного тиску. У результаті таких дій рівень інфляції у 2024 році вдалося знизити до 8,2%, що стало найкращим показником із початку повномасштабної війни [2].

Найважливішим інструментом монетарного регулювання є облікова ставка, за допомогою якої центральний банк впливає на вартість кредитних ресурсів у економіці. Підвищення ставки робить кредити дорожчими, зменшуючи попит і сповільнюючи інфляцію, натомість її зниження стимулює інвестиційну активність. У 2024 році НБУ поступово пом'якшив монетарну політику, знизивши ставку до 13%, що дало змогу підтримати бізнес і водночас не спровокувати новий виток інфляції.

Іншим напрямом регулювання стали операції на відкритому ринку, завдяки яким НБУ контролював обсяг грошової маси. Продаж державних облігацій сприяв вилученню зайвої ліквідності, а їх купівля – підтримці банківської системи. Важливу роль відіграли й валютні інтервенції, які давали змогу втримувати стабільний курс гривні, знижуючи вплив девальвації на зростання цін. Зміну нормативів обов'язкових резервів також використовували для регулювання кредитної активності банків.

Не менш важливою складовою сучасної монетарної політики стала комунікаційна діяльність НБУ. Регулярні звіти, публічні виступи керівництва, інфляційні прогнози та відкритість в ухваленні рішень сприяють формуванню довіри населення і бізнесу, що значною мірою зменшує інфляційні очікування навіть без прямого втручання у грошовий обіг.

Результативність монетарних заходів у період війни значною мірою залежить від рівня координації між національним банком та урядом. Збереження незалежності центрального банку, чітке дотримання принципів інфляційного таргетування та відповідальна фіскальна політика стали запорукою макрофінансової стабільності України. НБУ вдалося уникнути гіперінфляції, забезпечити контроль за грошовою масою та утримати стабільність банківської системи.

Водночас надмірно жорстка монетарна політика має і свої ризики. Високі відсоткові ставки можуть уповільнювати кредитування бізнесу, стримувати інвестиційну активність і гальмувати відновлення економіки. Важливо також мінімізувати практику емісійного фінансування бюджетних витрат, яка може нівелювати досягнуті результати у боротьбі з інфляцією. Отже, монетарна політика повинна залишатися гнучкою, поєднуючи жорстке інфляційне таргетування з помірною підтримкою економічного зростання.

Монетарні інструменти регулювання є ключовим елементом економічної політики держави, спрямованим на збереження стабільності цін, підтримання рівноваги грошового обігу та забезпечення передбачуваності фінансових процесів. В умовах війни вони довели свою ефективність, ставши головним інструментом стримування інфляції, стабілізації валютного курсу та підтримки довіри до гривні. Подальше вдосконалення монетарної політики України має відбуватися в напрямі зміцнення каналів трансмісії, розвитку фінансових ринків і підвищення узгодженості між монетарними та фіскальними заходами державного регулювання.

Список використаних джерел

1. Національний банк України. Звіт про інфляцію за 2023 рік. URL: https://bank.gov.ua

2. Державна служба статистики України. Індекси споживчих цін 2024 року. URL: https://ukrstat.gov.ua

3. Mishchenko V. I., Naumenkova S. V. Monetary Policy and Inflation Targeting in Ukraine. Kyiv: NBU, 2023. 124 p.

4. IMF. Ukraine: Country Report 2024. Washington: International Monetary Fund, 2024. 85 p.

5. Петрик О. І. Монетарна політика: теорія і практика. Київ: КНЕУ, 2022. 356 с.